

CUMHURİYET DÖNEMİNDE YEREL BANKACILIK: AKHİSAR TÛTÛNCÛLER BANKASI ÖRNEĞİ

Yrd. Doç. Dr. Hamdi DOĞAN

Niğde Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakóltesi, hamdidogan51@hotmail.com.tr

Özet

Ekonominin para ve kredi ihtiyacını karşılayan kurumlar olan bankalar tarih boyunca ÷lke ekonomileri için hep önemli olmuştur. Ülke ekonomilerinin gelişme süreci ile bankacılık faaliyetleri arasında yakın bir ilişki bulunmakta olup, ÷lkelerin ekonomik yapısı da bankacılıktaki gelişmelerden doğrudan etkilenmektedir. Bu çalışmada tarihte ilk bankacılık hizmetlerinin gelişim süreci incelendikten sonra Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki para-ekonomi ilişkileri hakkında bilgi verilmektedir. Daha sonra ise Osmanlı'nın son dönemi ve Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki banka sistemi; borçlanma dönemi bankacılığı, yabancı sermayeyi destekleyen bankacılık dönemi, Millî bankacılık dönemi ve Cumhuriyet dönemi bankacılığı hakkında bilgi verildikten sonra mahalli bankacılık dönemi adı altında kurulan bankalar belirtilerek bu bankaların genel özellikleri hakkında bilgi verilmiştir. Mahalli bankacılık döneminin başarılı örneklerinden biri olan ve 1999 yılında Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu bünyesine alınarak faaliyetlerine son verilen Akhisar Tütüncüler Bankasının (Yaşarbank) kuruluş amacı, ortaklık yapısı, esas sözleşmesindeki önemli noktalar, sermaye yapısı, kar dağıtımı, bilançoları ve şubeleri hakkında tarih metodolojisi çerçevesinde belgelere dayalı olarak detaylı bilgiler verilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bankacılık, Mahalli Bankacılık, Akhisar Tütüncüler Bankası.

LOCAL BANKING IN REPUBLICAN ERA: THE CASE OF AKHİSAR TOBACCO BANK

Abstract

The banks which provide money and credit to the economy became always important throughout the history. There is a link between the the progress of the economy in a country and the activities of banking. The economic structure of the countries is affected directly by the progress and development in banking system. Following the explanation and analysis of the development period of the banking system in history this paper aims to give information concerning the relations between Money and the economy during the period of the Ottoman Empire. It then attempts to give details about the banking system in late Ottoman Empire and early Republican era, the banking period for giving loan, the banking period for supporting the foreign capital, and the banking system for supporting the national capitals and the banking system in republican period. After these explanations this paper analyzes and list the name of banks established as local banks and give general information about the peculiarities of these local banks. One of the the most successful sample of these local banks is Akhisar Tütüncüler Bank which was named as Yaşarbak was transferred to the TMSF, and its activities were thus terminated. This paper gives information about the establishment, the aim, the structure of sharings, the important points in protocol agreements, capital structure, profit sharing, branches, profit and loss table from the view of historical methods and based on the materials left from these banks.

Key Words: Banking, Local Banking, Akhisar Tobacco Bank.

Giriş

Bankalar ekonominin para ve kredi ihtiyacını karşılayan kurumlar olup, tarih boyunca ülkelerin ekonomileri için hep önemli olmuştur. Bankalar, insanlığın geçirdiği ekonomik evrelerde değişen ve gelişen yapılarıyla ekonomilerde her zaman bir üst yapı kurumu olmuştur. Ülkelerin ekonomik yapıları ile bankacılık faaliyetleri arasında yakın bir ilişki bulunmakta olup, ülkelerin ekonomik yapısı da bankacılıktaki gelişmelerden doğrudan etkilenmiştir.

Tarihte ilk bankacılık hizmetlerinin eski Sümer ve Babil'e kadar uzandığı sanılmaktadır. M.Ö. 3500 yıllarında Mezopotamya'da Urukta'ki Kızıl Tapınak'ta bankacılık işlemlerinin yapıldığını düşündüren tarihsel belgelerin varlığı arkeologlar tarafından ortaya konulmuştur. Sümerler tarafından kurulan "Maket" bilinen ilk banka kuruluşudur. Maket'lerin harman zamanı ödenmek koşuluyla tohum vb gibi hammadde ve teçhizat alımı için çiftçilere ilk dönemlerde aynı (fiziki), daha sonra da nakdi (parasal) kredi açtıkları yapılan kazılar sonucunda saptanmıştır (Çivi, 1985: 19).

Babil İmparatorluğu döneminde bankacılığın önemi daha da artmıştır. M.Ö. 2000'li yıllarda Babil hükümdarı Hammurabi'nin çıkarmış olduğu ünlü Hammurabi Kanunları'nda tapınaklarda yapılacak borç verme işlemleri, borcun tahsil yöntemleri, alınacak faiz oranları ile rehin, ipotek ve kefalet şekillerinin düzenlendiği bilinmektedir (Tarlan, 1986: 7). Ayrıca, eski Mısır, eski Yunan ve Roma'da da banka işlemleriyle uğraşanların var olduğu bilinmektedir (Parasız, 2000:5-6). Daha sonraki dönemlerde ticaretin gelişmesi ve uluslararası bir nitelik kazanmasıyla para ile ilgili kurumların doğmasını zorunlu kılmış ve sarrafların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Sarraflar, bankerlerin, bankerler ise bankaların öncülüğünü yapmışlardır. Sanayi devrimi ile birlikte bankacılığın önemi daha da artmış ve büyük bir gelişme göstermiştir (Canbaş ve Doğukanlı, 2007: 161).

Osmanlı İmparatorluğu'nun bankacılık ile tanışması İstanbul'un fethinden sonra başlamıştır. Çünkü İstanbul Akdeniz ve Karadeniz ticaret yollarının ortasında bulunuyordu. Fatih Sultan Mehmet Galata'ya yerleşmiş olan bankerler ile Venedik ve Cenova bankalarının temsilcilerine kanunlara uymak ve gerekli vergileri ödemek şartı ile mesleklerini icra etmeye yönelik bir ferman yayınlamıştır. Kanuni Devri'ne kadar kendilerine tanınan imtiyazlardan yararlanan Galata bankerleri ile Londra, Paris, Amsterdam, Venedik ve Napoli bankalarının temsilcileri Osmanlı Devlet hazinesi ile ilişkilerini devam ettirmişlerdir (Kazgan, 1997: 19).

Osmanlı İmparatorluğu, Karlofça Antlaşması'ndan Napolyon dönemine kadar geçen sürede altın ve gümüş paraların ağırlığının ayarının düşürülmesi suretiyle para darlığını önleme çabalarını devam ettirmiştir. 1838'de Fransa ve 1839'da İngiltere ile yapılan ticari antlaşmaların sonucunda askeri eşya, sanayi malı, tekstil, tarım aletleri ve mobilya gibi ürünlerin ithalatı artış göstermiştir. Bu antlaşmalar ile yabancıların Osmanlı İmparatorluğu sınırları içerisinde de ticaret yapmalarına izin verilmiştir. Bazı mallar için de borsalar kurulmuştur. Levanten, Yahudi, Ermeni ve Rumlardan oluşan söz konusu sarraflar işyerlerinin genellikle Galata Semt ve

civarında bulunması sebebiyle önce “Galata Sarrafları” daha sonra da Galata Bankerleri” olarak adlandırılıyorlardı. Galata Bankerleri, devletin vergi havalelerini iskonto etmişler, devlet tahvillerini satın almışlar ve ticari senet ticareti yapmışlardır. Devlete bono karşılığı mal satanlar, bu bonoları sarraflara iskonto ettirmişler, memurlarda düzenli olarak alamadıkları maaşlarını iskonto ettirmişlerdir. Bütün bu gelişmeler 1845’de kuruluş hazırlıkları başlayan İstanbul Bankası’na (Banque de Constantinoble) zemin hazırlamış ve banka 1847 de faaliyetlerine başlamıştır (Yazgan, 197:13, Zarakolu, 1974:5, Karabıyık, 2001:2-3, Altay, 2010: 322).

Osmanlı İmparatorluğu’nun sanayi devrimine ayak uyduramaması, ekonomisinin dışa bağımlı olması, kapalı esnaf ekonomisinin egemenliği yanında toplumda egemen olan değer yargıları Tanzimat’a kadar olan dönemde ulusal bankacılığın ortaya çıkmasına olanak vermemiştir. Tanzimat Dönemi’nde ise, bankacılığın gelişmesi için gerekli olan senet, çek, poliçe gibi ticari araçlar ortaya çıkmıştır. Aynı dönemde devletin dış borç stokunun da büyük tutarlara ulaşmış olması banka kurma faaliyetlerinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Diğer bir ifadeyle, Osmanlı İmparatorluğu’nda bankacılık parasal servetteki artışın ve sanayideki gelişmelerin bir sonucu olarak değil, imparatorluk hazinesinin içinde bulunduğu mali sorunların yarattığı borçlanma politikalarına bir çözüm olarak ortaya çıkmış olup, bankalar azınlıklar ve yabancı bankalar tarafından kurulmuştur.

Osmanlı İmparatorluğu’nda bankacılığın doğuşundan Cumhuriyetin kurulmasına kadar geçen süreç, farklı yazarlar tarafından farklı biçimlerde sınıflandırılmıştır. Güllap (1972) çalışmasında dört döneme ayırarak incelemiştir.

- Sarraflar Devri (Başlangıç-1830)

- Galata Bankerleri Devri (1830-1882)

- Duyun-i Umumiye İdaresinden İtibar-i Millî Bankasının Kuruluşuna Kadar Olan Devir (1882-1917)

- Millî Bankacılık Devri (1917-1923)

Güven (1984) de çalışmasında dört döneme ayırarak incelemiştir.

- Birinci Devre (1847 Öncesi Dönem)

- İkinci Devre (1847-1875)

- Üçüncü Devre (1875-1908)

- Dördüncü Devre (1908-1923)

Akgüç (1989) yapmış olduğu çalışmasında üç döneme ayırarak incelemiştir.

- Borçlanma Bankacılığı

- Yabancı Sermayeyi Destekleyen Bankacılık

- Millî Bankacılık Dönemi

Yapılan ayrımlar incelendiğinde Akgüç (1989) ve Güllap (1972)’ın yapmış olduğu sınıflamalar benzerlik göstermektedir. Güllap, Akgüç’ten farklı olarak

sarraflar tarafından yapılan borç verme işlemini de dikkate almıştır. Çalışmada Osmanlı İmparatorluğu Dönemi Bankacılığı, Akgüç tarafından yapılan sınıflama dikkate alınarak incelenmiştir.

1. Borçlanma Bankacılığı Dönemi

Borçlanma bankacılığı dönemi, bankacılık piyasasının tamamına yabancı bankaların egemen olduğu bir dönemdir. Sanayi devrimi ile birlikte Avrupa'da sermaye birikiminin hızlanması Avrupa ülkelerinin sermaye ihracını gündeme getirmiştir. Yaşadığı tüm olumsuzluklara karşın, geniş toprakları ve zengin doğal kaynaklarıyla Osmanlı İmparatorluğu sermaye ihracının giderilebileceği önemli bir pazardı. Bunun farkında olan Avrupalılar bu süreçte imparatorluk içerisinde banka kurma faaliyetlerine hız vermişlerdir. Osmanlı İmparatorluğu'na kredi veren Avrupalı sermayedarlar imparatorluk sınırları içerisinde etkin ve verimli bir finansal alt yapının oluşturulması için değil, verdikleri kredilerin ve ihraç ettikleri sermayenin kendilerine sorunsuz bir biçimde dönmesine olanak sağlayacak bir mekanizmayı kurma yolunda çaba göstermişlerdir. Tanzimat'ın ilan edildiği günlerde Osmanlı sahil kentlerinde esnaf ve tüccar İngiltere ve Fransa'daki faiz oranlarının yaklaşık üç katı maliyetle borçlanmışlardır.

Söz konusu dönemde kurulan ilk banka, kâğıt para stokunun artması ve değerinin süratle düşmesi konusunda müşavirlik hizmetlerinden yararlanan J. Alleon ve Th. Baltazzi adlı iki Galata Bankeri tarafından 1847 yılında İstanbul'da kurulan İstanbul Bankası (Banque de Constantinoble) dır (Yüzgün, 1983: 155). İlk kez 1840 yılında çıkartılan kâğıt paranın istikrarını korumak amacıyla kurulan banka, spekülasyon işlemlere girmiş, paranın sürekli kaybını da önleyemediğinden 1852 yılında kendini tasfiye etmiştir. (Akgüç,1989: 110, Ertuğrul ve Zaim,1996: 5).

2. Yabancı Sermayeyi Destekleyen Bankacılık

1856-1875 yıllarını kapsayan bu dönemde, bir yandan devlete borç verme faaliyetlerinin artarak sürdüğü, öbür yandan da tüccara ve çiftçiye borç vererek faiz geliri elde etme amacına yönelik olarak Avrupalı bankalar merkez ve taşrada örgütlenmiştir. Söz konusu dönemin en önemli kurumu Kırım Savaşı sonrası gereksinim duyulan kaynağın sağlanabilmesi için 1856 yılında 2.000.000 İngiliz Lirası sermaye ile kurulan Osmanlı Bankasıdır (Bank-ı Osmani). Bankaya 1863 yılında Fransızlar ortak olmuş ve bu ortaklıkla sermayesi güçlenip iki katına çıkan bankanın adı Bank-ı Osman-i Şahane olarak değiştirilmiştir. Osmanlı Bankası'nın Mısır hariç olmak koşuluyla, imparatorluğun tamamında faaliyet göstermesine izin verilmiştir. Bankanın kuruluş aşamasında kamuoyunun desteğini alabilmek amacıyla propaganda faaliyetlerine başlanmış olup, dağıtılan broşürlerle kurulan banka aracılığıyla devletin Galata Bankerleri tarafından uygulanan ağır faiz yükünden kurtulacağı, esnaf tüccar ve çiftçinin de tefeciye muhtaç olmayacağı bildirilmiştir (Eldem,1994:160).

Banka imparatorluk hazinesinin borçlanma gereksinimi yanında, merkez bankacılığının temel fonksiyonu olan banknot ihraç etme imtiyazını da üstlenmiş olup, imparatorluğu farklı bölgelerinde faaliyette bulunmuştur. Bankanın yönetimi tamamıyla yabancılara verilmiş, defterlerinin ve bütün yazışmalarının Fransızca yapılması kabul edilmiştir.

Bu dönemde Alman, Fransız, Avusturya ve diğer bazı Avrupa ülkelerindeki bazı bankalarda şubeleri aracılığıyla imparatorluk sınırları içerisinde faaliyet göstermişlerdir. 1873 Viyana Mali Krizi ve 1877 Osmanlı-Rus Savaşı İstanbul piyasasını olumsuz etkilemiş ve bu bankalar faaliyetlerine son vermek zorunda kalmışlardır. Yabancı sermayeli bankalar 1875-1933 döneminde de kurulmaya devam etmiş ve bu dönemde yedi yabancı sermayeli banka kurulurken 18 yabancı banka da şube açmıştır (Altay, 2010: 324).

3. Millî Bankacılık Dönemi

Millî Bankacılık Dönemi'nin ilk bankası 1888 yılında kurulan Ziraat Bankası olmuştur. Mithat Paşa, çiftçileri tefecilerden korumak amacıyla ilk önce 1863 yılında Tuna Eyaleti'nin Pirot kasabasında Memleket Sandıkları'nı kurmuş, daha sonra da 1883 yılında Menafi Sandıkları adlı organizasyonla Millî bankacılığın temellerini atmıştır. 1888 yılına gelindiğinde ise o tarihte faaliyette bulunan Menafi Sandıkları banka şubesine dönüştürülerek Ziraat Bankası faaliyetlerine başlamıştır (Ertuğrul ve Zaim, 1996: 10).

Meşrutiyet ile birlikte bankacılık alanında yeni bir yapılanma dönemine girilmiştir. İttihat ve Terakki de Millî bankacılığın gelişmesine önem vermiş, üyelerini bankacılığa özendirmiş, maddi ve manevi her türlü kolaylığı sağlamıştır. Bu nedenle II. Meşrutiyet dönemi, devlet bankacılığının Millî bir temele oturtulmaya çalışıldığı, böylece de Millî bankacılığın doğduğu ve geliştiği yıllar olmuştur (Sarısır, 2009:201-202). 1908 ile 1923 yılları arasında 11'i İstanbul'da 13'ü de Anadolu'nun çeşitli kentlerinde olmak üzere toplam 24 banka kurulmuştur. İstanbul dışında Batı Anadolu'dan başlayarak yaygınlaşan Millî banka hareketi Konya, Kayseri, Niğde, Bor, Karaman gibi bölgelerde devam etmiştir. Ancak bu bankaların çoğu öngörülen hedefleri ve beklenen amaçları gerçekleştiremeyerek kaybolup gitmişlerdir (Toprak, 1982: 153-164).

4. Cumhuriyet Dönemi Bankacılığı

Kurtuluş savaşı sonrasında kapitülasyonlar kaldırılmış, Osmanlı İmparatorluğu'na ait olan borçlar, imparatorluk topraklarında kurulan yeni devletlerin arasında paylaştırılmıştır. Söz konusu ortam, yeni ekonomi politikalarının belirlenmesini ve Türk Mali Sistemi'nin bu ortama göre şekillenmesini gerekli kılmıştır (Toprak, 2000: 26). Cumhuriyetin kurulduğu 1923 yılında alt yapı yatırımlarına yönelik birkaç işletme, askeri fabrika ve imtiyazlı yabancı şirket dışında sanayi üretimi olmayan tarımsal üretimi de kısıtlı bir ekonomiye sahipti.

Cumhuriyetin ilk yıllarında faaliyette bulunan yabancı bankalar Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde kurulan ve faaliyetlerini cumhuriyet kurulduktan sonrada sürdüren bankalardı.

Cumhuriyetin temel hedefinin ulusal sanayinin temellerinin atılması ve tarımsal üretimin artırılarak ekonomik kalkınmanın hızlandırılması amaçlanmış olup 1923 yılında İzmir İktisat Kongresi toplanmıştır. Kongrede bankacılıkla ilgili olarak bir ana ticaret bankası ve buna bağlı özel ticari bankalardan oluşan bir banka sistemi kurulması benimsenmiştir. Ayrıca, sanayi kesimine kredi vermek üzere bir sanayi bankası kurulması ve söz konusu bankanın devletin ve diğer özel bankaların iştirakinin sağlanması kararlaştırılmıştır (Ökçün, 1968:312).

Cumhuriyet dönemi bankacılığının bütünü incelendiğinde, farklı dönemlerde farklı özellikler gösterdiği görülmektedir. Cumhuriyet dönemi bankacılığını; mahalli bankalar dönemi, devlet bankalarının kuruluş dönemi, özel sektör bankacılığının geliştiği dönem, yatırım ve kalkınma bankacılığı dönemi ile liberal ve dışa açık bankacılık dönemi olarak beş başlık altında incelenebilir. Çalışmanın konusu gereği sadece mahalli bankacılık dönemi hakkında bilgi verilecektir.

4.1 Mahalli Bankacılık Dönemi

İzmir İktisat Kongresi'nde alınan millî bankacılık sisteminin oluşturulması kararının ardından 26 Ağustos 1924 yılında Türkiye İş Bankası kurulmuş, mahalli bankacılıkta da önemli gelişmeler olmuştur. 1923-1938 yılları arasında çok sayıda yerel banka kurulmuştur.

Akhisar Tütüncüler Bankası, Afyonkarahisar Terakki Servet Bankası, Denizli İktisat Bankası, Egebank, Efesbank, İzmir Esnaf ve Ahali Bankası, İzmir Halk Sandığı, Manisa Bağcılar Bankası, Millî Aydın Bankası, Akseki Ticaret Bankası, Ankara Halk Sandığı, Eskişehir Bankası, Konya İktisad-i Millî Bankası, Aksaray Halk İktisat Bankası, Niğde Bankası, Bor Esnaf Bankası, Ermenek Ahali Bankası, Karaman Çiftçi Bankası, Kayseri Millî Bankası, Kırşehir Ticaret Bankası, Nevşehir Bankası, Ürgüp Zürra ve Ticaret Bankası, Adapazarı Emniyet Bankası, Kocaeli Halk Bankası, İstanbul Esnaf Bankası, Üsküdar Bankası, Lüleburgaz Birlik ve Ticaret Bankası, Karadeniz Bankası, Kastamonu Bankası, Trabzon Bankası, Diyarbakır Bankası, Elazığ İktisat Bankası, Mersin Ticaret Bankası, Şarkıkaraağaç Bankası, Çaybank 1923-1938 yılları arasında kurulan mahalli bankalardan bazılarıdır (Ateş ve Soyak, 1999: 82). Söz konusu bankaların bölgelere göre dağılımı aşağıdaki gibidir.

Tablo 1: 1923-1938 Yılları Arasında Kurulan Yerel Bankaların Bölgelere Göre Dağılımı

Bölge	Banka Sayısı
İç Anadolu Bölgesi	12
Ege Bölgesi	9
Marmara Bölgesi	6
Karadeniz Bölgesi	5
Akdeniz Bölgesi	2
Doğu Anadolu Bölgesi	1
Güney Doğu Anadolu Bölgesi	1

Tablo incelendiğinde mahalli bankaların, İç Anadolu Bölgesi'nde oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Konya il merkezinin yanısıra ilçe merkezlerinde bile mahalli bankaların kurulduğu görülmektedir (Altay, 2010: 335). Ege Bölgesi ile Karadeniz ve Marmara Bölgesi'nde de faaliyette buldukları görülmektedir. Akdeniz, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde ise mahalli banka sayısının sınırlı sayıda olduğu görülmektedir.

Mahalli bankalar, bölgesel ihtiyaçların karşılanması yanında yerel tacirlerin kredi ve banka hizmeti ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla kurulmuştur. Ağırlıklı olarak tarım sektörüne kredi veren yerel bankalar tek şubeli ve çoğunlukla da yetersiz sermaye ile kurulmuştur. Söz konusu mahalli bankalar, faaliyet gösterdikleri dönem göz önüne alındığında üstlendikleri misyonu başarıyla yerine getirmişlerdir. Ancak, mahalli bankaların çoğu 1929 Ekonomik Krizi'nin etkileri ve şube bankacılığının ülkemizde yaygınlaşması sonucunda sayıları bu bankaların yaklaşık yarısı kuruluşlarının ilk on yılında faaliyetlerine son vermek durumunda kalmışlardır. Ancak, küçük sermayelerle kurulan mahalli bankalardan bazıları sonradan güçlenerek faaliyetlerine devam etmiş ya da daha büyük bankalarla birleşmiştir. Mahalli bankaların kuruluşları 1933 yılına kadar yoğun olarak devam etmiş, daha sonraki yıllarda da nadir de olsa bu tip girişimler olmuş fakat başarıya ulaşmamıştır.

5. Akhisar Tütüncüler Bankası

Batı Anadolu "Millî İktisat" politikalarının uygulanmasında öncülük yapmıştır. Bölgede ihrac ve endüstri bitkileri üretiminde ortaya çıkan artışlar yerel bankacılığın oluşumunda olumlu bir ortam hazırlamıştır.

Bölge köylüsü, çiftçisi, eşrafı ve yöneticisi 1910'lu yıllardan itibaren 1915'te Millî Aydın Bankası, 1918 Manisa Bağcılar Bankası, 1927'de İzmir Esnaf ve Ahali bankasını kurmuşlardır. (Yetkin, 2000: 56). Akhisar Tütüncüler Bankası da dönemin mahalli bankaları arasında başarılı olmuş, ulusal bir bankaya dönüşerek adı değişmiş olsa da 2002 yılına kadar faaliyetlerine devam etmiştir.

1920 'li yıllarda Türkiye Cumhuriyeti'nin ihracat rakamlarının yaklaşık %35'ini tütün ihracatı oluşturmaktaydı (Kazgan,2008:63). Tütün üretimi Cumhuriyet'in ilk yıllarından hükümetler tarafından desteklenmiştir. "Şark Tipi" tütün olarak adlandırılan, dünyaca aranan ve tanınan Akhisar Tütünü her dönem Akhisar'ın en önemli gelir kaynağı olmuştur. Verimli toprakları ve kaliteli tütünü sayesinde Akhisar 20. yy. ilk yıllarından itibaren Ortadoğu ve Balkanlar bölgesindeki en önemli tütün üretim merkezlerinden birisi durumuna gelmiştir (Başsüllü,2009:433). Osmanlı Döneminde 1881 yılından itibaren Duyûn-ı Umumiye'ye bağlı yabancı sermayeli reji şirketi tütünün ticaretini elinde tutuyordu. Reji şirketinin acımasız uygulamalarından yılan Ege'li tütüncüler geniş tabanlı bir birliktelik oluşturmuşlardır. Bu amaçla yörenin en önemli tarımsal ürünü olan tütün üreticilerine finansman sağlamak amacıyla Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk ekonomik

kuruşlarından birisi olan Akhisar Tütüncüler Bankası'nı kurmuşlardır. Mustafa Kemal'in de imzasını taşıyan bankanın kuruluşuna ilişkin kararname bakanlar kurulundan 7 Eylül 1924 tarihinde çıkmıştır. (BCA, Sayı:861, Dosya:131-14, Fon kodu: 30.18.1.1, Yer No:10.42.17) Banka Akhisar'da Kurtuluş Savaşı sırasında Millî Kuvvetler tarafından karargâh olarak da kullanılmış klasik bir Akhisar binasında faaliyetlerine başlamıştır.

Banka, nizamnamesinde Türkiye Hükümeti'nin kanun ve yönetmeliklerini uygulayacağını kabul etmiştir. Bankanın kuruluş amacı ana sözleşmede dokuz başlık altında belirtilmiştir. Söz konusu maddeler incelendiğinde bankanın kuruluş amacı; tütün üreticilerine uygun şartlarda kredi sağlanması, teminat mektubu verilmesi, poliçe çek ve her tür senedin iskonto edilmesi, tütün tarımının gelişimine ve ıslahına girişimde bulunmak olarak tanımlanmaktadır.

Merkezi Akhisar olan Akhisar Tütüncüler Bankası 250 kurucu üye tarafından kurulmuştur. Bankanın kurucuları; Akhisar'dan Saruhan Mebusu Saraçoğlu Mehmed Reşad, Akhisar'dan Miralay Abdurrahman Nafiz, Gördes'ten Saruhan Mebusu Pehlivanoglu Hacı Edhem, Manisa'dan Saruhan Mebusu Menemenlioğlu Ali Kemal, Akhisar'dan Saruhan Mebusu Şerife Vekili Sabıkı Müftüoğlu Mustafa Fevzi, Manisa'dan Saruhan Mebusu Abidin, Akhisar Belediye Reisi Musaoğlu Rıza ile birlikte çoğu çiftçi ve esnaf Akhisarlı kurucular tarafından kurulmuştur. İstanbul, İzmir gibi büyük kentlerde yaşayan az sayıda Akhisarlıda kurucular arasında yer almıştır. (ATBN, 1924:4-15) Ana sözleşmede, bankanın kurucularının tamamının Türkiye Cumhuriyeti uyruğunda olması ve hisselerin tamamının nama yazılı olması gerektiği belirtilmiştir.

Bankanın kurucular listesi incelendiğinde Türkiye Cumhuriyeti tarihinde önemli rol oynayan insanlarla karşılaşılmaktadır. Örneğin Türkiye Cumhuriyeti'nin 3. Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Adliye Vekilliği yapmış Mahmut Esat Bozkurt ve Mustafa Necati, eski başbakanlardan Şükrü Saraçoğlu ve Şükrü Kaya, TBMM başkanlığı yapan Abdülhalik Renda gibi isimler bankanın kurucuları arasında yer almışlardır. (Şafak, 1994: 248).

Bankanın olağan genel kurulunun, her hesap döneminin bitiminden itibaren üç ay içerisinde yönetim kurulunun davetiyle şirket merkezinde yapılması, olağanüstü genel kurulun da yönetim kurulunun, denetim kurulunun veya hissedarların 1/10'nun talebiyle toplanacağı belirtilmiştir. (ATBN, 1924:27).

Yönetim kurulu, yedi veya 9 üyeden oluşmaktadır. Bankanın genel müdürü, yönetim kurulunun tabi üyesidir. Yönetim kurulu başkanı, yönetim kurulu tarafından seçilmektedir. Ayrıca iki üye ile genel müdürden oluşan üç kişilik bir yönetim komitesi bulunmaktadır. Yönetim kurulu üyelerinin üyelikleri üç yıl sonra sona ermektedir. (ATBN, 1924:22-23).

Akhisar Tütüncüler Bankası'nın kuruluş sermayesi 500.000 Türk Lirası olup, (TCDS, 1926: 668) her biri 20 Türk Lirası kıymetinde 25 bin hisseye bölünmüştür. Hisse senetleri aşağıda belirtildiği gibi dört tertip halinde düzenlenmiştir.

Birinci tertip - yirmişer liralık birer hisse

İkinci tertip - yüzer liralık beşer hisse

Üçüncü tertip - ikişer yüz liralık onar hisse

Dördüncü tertip – biner liralık Ellişer hisse.

Banka, kendi hisse senetlerini satın alamayacak, teminat veya rehin olarak da kabul edemeyecektir. Genel kurul, bankanın sermayesini hükümete bilgi vermek koşuluyla bir misline kadar yükseltmeye yetkili kılınmıştır. Sermayenin bir mislinden daha fazla artırılması gerektiğinde hükümetten izin alınması gerekmektedir. İhraç edilen hisse senetlerinin bedeli tamamen ödenmedikçe yeni sermaye artırımına gidilemeyecektir. (ATBN,1924:17)

Akhisar Tütüncüler Bankası'nın nizamnamesi Türkiye Cumhuriyetinin diğer bölgelerinde ve yabancı ülkelerde de şube veya temsilcilikler açabilmesine olanak tanımaktadır. (ATBN,1924:16) Banka 1930'a kadar tek şube ile Akhisar'da faaliyetlerini sürdürdü. Daha sonra Kırkağaç'ta bir şube açmıştır. Banka daha sonra ; İzmir'de 2 Şubat 1937 de, (BCA, Sayı: 75662, Dosya: 131-124, Fon kodu: 30. 18. 1. 2, Yer No: 79. 88. 14.) Muğla ve Gördes'te 9 Ekim 1953 tarihinde şubeler açmıştır. (BCA, Sayı: 15834, Dosya: 12-74, Fon kodu: 30.18.1.2, Yer No: 133.80.2.) 1959 yılı içerisinde Borlu, Çeşme, Selçuk ve Saruhanlı'da birer şube açmak suretiyle hizmetlerini genişletmiş ve Ege Bölgesi'nde önemli bir banka haline gelmiştir. (Şafak, 1994: 107)

Bankanın süresi, bir uzatma fesih ya da tatil edilmedikçe kuruluş tarihinden itibaren 50 yıl olarak belirtilmiştir. (ATBN,1924:16)

Şirketin yıllık net kazancının en az 1/20'sinin yedek akçe olarak ayrılmasına, kalan kısmın bütün hisselerle %5 ödenmesine yetecek para ayrılacak eğer artan tutar olursa bu tutarda, kalanın %15'i kuruculara verilen hisselerle, %15'i yönetim kurulu üyelerine, %5'i banka çalışanlarına %65'i de ikinci temettü oranı olarak dağıtılması hükme bağlanmıştır. (ATBN, 1924:35)

Bankanın kuruluşundan sonra nizamnamesinde yapılan değişiklikler ise şu şekilde idi: Bankanın ana sözleşmesindeki 11, 29 ve 35'inci maddeleri 8 Ekim 1936'da (BCA, Sayı: 54062, Dosya: 210-77, Fon Kodu: 30..18.1.2, Yer No: 68.80.4.) 3, 13, 36 ve 37'inci maddeler ise 16 Ağustos 1937 tarihinde (BCA, Sayı: 72632, Dosya: 131-120, Fon kodu: 30..18.1.2, Yer No: 78.73.13.) 2, 24, 25, 28, 30, 35, 40 ve 42 maddeleri 2 Eylül 1953 tarihinde değiştirilmiştir. (BCA, Sayı: 14574, Dosya: 12-74, Fon kodu: 30..18.1.2, Yer No: 133.73..16.)

5.1. Bilançolar ve İdare Meclisi Raporları

5.1.1. Bilançolar

Tablo 2: 1925 ve 1932 yılları arasındaki bankanın kar oranları. (Ayaz, 2006:268)

Yıl	Kar Oranı/Lira
1925	46.180
1926	66.582
1927	72.073
1928	78.258
1929	78.591
1932	88.998

Bankanın 10 yıllık (1933-1943) dönemi bilânçoları incelenerek bankanın finansal performansı.¹

Tablo 3: Akhisar Tütüncüler Bankasının 1933-1943 Dönemi Bilançoları

TARİH	TEVDİATLAR (Mevduatlar)	İKRAZLAR (Krediler)	FAİZ GELİRİ	İHTİYATLAR (Yedekler)	KAR/ZARAR
1933	43.154	583.980	60.473	55.692	37.546
1934	113.611	343.369	50.696	55.692	37.514
1935	68.884	478.479	42.832	55.692	33.076
1936	136.541	328.503	59.240	57.346	45.454
1937	105.901	506.295	59.448	61.892	41.148
1938	123.608	616.358	77.316	61.676	41.071
1939	126.445	543.752	61.193	63.730	38.602
1940	108.987	354.751	41.257	73.974	33.289
1941	296.970	487.586	22.682	77.303	56.097
1943	303.245	758.401	101.369	94.913	63.668

Bilançolar analiz edildiğinde incelenen dönem süresince bankanın sürekli olarak kar elde ettiği görülmektedir. Karın sadece II. Dünya Savaşı'nın başlangıç yıllarında düştüğü görülmektedir. Bankanın verdiği kredi ve mevduat tutarı incelenen yıllar içerisinde dalgalanma göstermektedir. İhtiyatların tutarında fazla bir değişiklik görülmemektedir. Bankanın faiz gelirleri de 1934-1935 ile 1939-1940 yılları dışında sürekli artış göstermiştir.

1940-1943 yılları arasında ise mevduat ve kredilerde ki artış dikkat çekicidir. Bununda daralan piyasa ekonomisinin bir sonucu olduğunu söylenebilir. Şöyleki; ekonomideki daralma nedeniyle piyasada nakit hareketliği azalmıştır. Bunun sonucu para arzını gidermek Bankalara düşmüş dolayısı ile 1940 yılında 354.751-Lira olan Kredi rakamı 403.650-Lira artış göstererek 758.401-Lira'ya ulaşmış böylece

¹ 1933 ve 1952 yılları arasına ait bilançoların künnyeleri kaynakçada ayrıntılı olarak gösterilmiştir.

kredilerde bir artış meydana gelmiştir. Aynı şekilde daralan piyasadaki para arzı nedeniyle mevduat faizleri artmıştır. Artan mevduat faizleri dolayısıyla Bankanın iki önemli kaleminden biri olan mevduat toplama işi artmış bilançodaki mevduat kaleminde 1940 yılında 108.987-Lira iken 194.258-Lira artarak 1943 yılında 303.245-Lira olmuştur. Banka karının toplanan mevduat ve verilen kredi faizlerinden meydana geldiği düşünüldüğünde 1940 yılında 41.257-Lira olan faiz gelirinin 60.112-Lira artışla 101.369-Liraya ulaşması bunun bir göstergesidir. Faiz gelirlerindeki artış ile Bankanın İdare Meclisinin 24.03.1944 tarihinde alelade olarak toplanan yıllık hissedarlar Umumi Hey'etine sunduğu senelik rapor'da belirttiği Yayaköy nahiye merkezindeki zeytinyağı fabrikasınının 1942 mevsimi imalatı olan yağların 1943 senesinde satılmış olup bundan doğan karın bilanço'ya yansması neticesinde 1940 yılında 33.289-Lira olan karın 63.668-Liraya yükseldiği görülmüştür.

1940-43 yılları içerisindeki kar artışının bir diğer sebebi de satılan gayrimenkullerden olduğu söylenebilir. Ayrıca banka 1942 yılında kurduğu "Akhisar Ticaret Türk A.Ş ile tütünü mübaayaa, yapmaya, işletmeye ve ihraç etmeye başlamıştı (Şafak, 1944. 68).

5.1.2. İdare Meclisi Raporları

Tablo 3: 1933-1952 Yılları İdare Meclisi Heyeti Raporları

Yıl	İdare Meclisi Raporlarının İçerikleri
1933	Devletin almış olduğu tedbir ve kararlarında bir sonucu olarak tütünün bu yıl satışının beklentilmeden yapıldığına değinilerek, bir tütün alım satım kooperatifi kurulması için karar alınmış ve ilgili bakanlığa başvurulmuştur. Bankanın hisse senetlerinin borsaya kaydedilmesi için başvurulmuştur. Bu yıl ki tütün satışının henüz gerçekleşmediği bunun neticesi olarak satışın bir sonraki bilanço'ya yansıtacağı bilgisi verilmiştir. Maaşlardaki düzeltme kalemleri ve personelde düzenlemeler yapıldığı, ikramiye verilmediği konularına değinilerek bunların neticesinde karında arttığı vurgulanmıştır. Karın birinci temettü olarak ödenmesi teklifi yapılmıştır. (ATBB, 1934: 5-7).
1934	Yeni çıkan tütün alım satımı ile ilgili kanuna değinilerek bu konuda ki memnuniyet dile getirilmiştir. Kırkağaç şubesinin çalışmalarından memnuniyet ile bahsedilerek İzmir Şubesinin genişletilmesi gerektiği memnuniyetle dile getirilmiştir. Bu dönemde kar eden banka karın bir kısmını temettü olarak ödemek üzere heyete teklif vermiştir. (ATBB, 1935: 3-5).
1935	1935 yılı bilançosunun başlıca kalemleri olan, Tecim ve Tarım Kredileri, Genel Bankacılık işlemleri ve ticari ve zirai işlemler hakkında bilgi verilmiştir. (ATBB, 1936: 5-8).
1936	Başta tütün gelirleri olmak üzere 1936 yılında elde edilen gelirler kalemleri ele alınarak memnuniyet dile getirilmiştir. Yayaköyde açılan zeytinyağı fabrikasının bu yıl işleme başlaması memnuniyetle karşılanmıştır. Kar zarar kalemleri gösterilmiştir. (ATBB, 1937: 5-7).
1937	İzmir Şubesinin açılışından duyulan memnuniyet dile getirilerek, bankanın ticari ve tasarruf mevduatı hareketlerinde ki artış vurgulanarak bu artıştan duyulan memnuniyet dile getirilmiştir. Kar ve zarar hesapları ortaya konarak vefat eden azanın yerine kıdem sırasına göre atanacak azanın teklifi sunulmuştur. (ATBB, 1938: 5-7).
1938	Bankanın on dördüncü hesap yılı sonundaki durumunu ortaya koyan bilanço ile kar ve zarar hesapları sunulmuştur. Karın artışında duyulan memnuniyet ile karın artış sebepleri olan şubelerin çalışmalarına değinilerek teşekkürler sunulmuş ve gelecek dönemlerde sergiledikleri performansın artırılması yönündeki beklentiler dile getirilmiştir. Tütün üretim rekoltelerinin düşük

	olmasına rağmen satışların daha iyi olduğu bilgisi verilmiştir. (ATBB, 1939: 5-7).
1939	Dönemin hükümetinin tütün alım satımı ile ilgili takip ettiği politikalarından duyulan memnuniyet dile getirilerek kar - zarar hesaplarının sunumu yapılmıştır. (ATBB, 1940: 5-7). Ege ve Akhisar çevresinde elde edilen tütünün önceki yıllara nazaran daha kaliteli ve daha verimli olduğu belirtilmiştir. Bankanın başta gelen işinin tütün üretimi ve üreticisini desteklemek olduğundan bunu daha iyi yapabilmek için bir Tütün Ticaret Şirketi kurmayı düşündüklerini dile getmişlerdir. Bankanın İzmir Şubesine değinilerek işlerinin ilerlediğinden bahsedilmiştir. (ATBB, 1941: 3-4).
1941	Bankanın 1941 yılı sonundaki durumunu gösteren bilanço ile kar -zarar hesapları sunulmuş, yapılan işlere kısaca değinilmiştir. (ATBB, 1942: 3-4).
	Bankanın 20. cari hesap yılını tamamlamış olduğuna dikkat çekilmiştir. II.Dünya Savaşının devam etmekte olduğu ifade edilerek,bankanın içinde bulunduğu çevrenin genel hatları ortaya konularak, bankanın bu şartlar içinde kuruluş maksadına ve muhitine faydalı çalışmalar yaptığı ifade edilmiştir. 1943 yılında tütün üretim masraflarının arttığı bu nedenle de zirai kredilerinde artış olduğu söylenmiştir. Satin alınarak işlenen tütünlerin satışının henüz gerçekleşmediği bu nedenle de 1943 yılı bilançosuna kaldığı, 1942 yılında Yayaköy nahiye merkezindeki zeytinyağı fabrikasında1942 de ürettiği yağları1943 yılında sattığı bu nedenle de1943 yılı bilançosunun karının arttığı ifade edilmektedir. Bankanın Ankara Anonim Sigortası Şirketinin İzmir bölgesi genel acenteliğini yaptığı, faaliyetlerini verimli bir şekilde devam ettirdikleri dile getirilmiştir. (ATBB, 1944: 2-3).
1945	Bankanın 1945 yılı içinde yaptığı işler ile bu işlerin sonucunu gösteren 22. yıl bilançosu ile kar zarar hesapları sunulmuştur. (ATBB, 1946: 2-3).
1946	Bankanın 1946 yılı içindeki çalışmalarının özeti verilerek 23. yıl bilançosu ile kar ve zarar durumu sunulmuştur. (ATBB, 1946: 2-3).
1947	Bilanço kalemleri okunmuş temettü dağıtımı kararlaştırılarak İdare Meclisinde süresi dolan azaların seçimi ve ücret belirlemesi yapılmıştır. (ATBB, 1948: 2-3).
1949	Tütün üretimi ve kalitesine değinildikten sonra bankanın şubelerinin ve bağlı ticari şirketi olan Yayaköy zeytin yağ fabrikasının 1949 yılı üretimi ve bilançoya etkisi üzerinde durulmuştur. Bilançonun aktif ve pasifi hakkında detaylı bilgi verilerek idare heyeti ve denetçi seçimine geçilmiştir. (ATBB, 1950: 2-6).
1952	30.hesap dönemine ait kar zarar durumu ile bilançonun sunulduğu bu dönemde İzmir Şubesinde dış işlemler servisinde açılacağı bilgisi verilmektedir. (ATBB, 1953: 4-9).

5.2. 1954 Yılı Sonrası Gelişmeler

Banka daha sonra şirketin unvanına dair olan 2'nci maddesini 10 Nisan 1954 tarihinde olağanüstü bir toplantı yaparak adını "Türkiye Tütüncüler Bankası" olarak değiştirmiştir. (BCA, Sayı: 28104, Dosya: 12-74, Fon kodu: 30.18.1.2, Yer No: 135.38.3; Cumhuriyet, 8 Mart 1954: 3) Banka daha sonra Genel Merkezini 1955'te İzmir'e taşımıştır. Bankanın Merkezinin İzmir'e taşınmasında İzmir şubesinin verimli çalışması, kârını her yıl artırması, bankacılık işlemleri bakımından hacmini çevresinde hissettirmiş olması ve İzmir'in o tarihlerde önemli bir ihraç ve ithal merkezi olması gibi nedenler bu taşınmada rol oynamıştır. Böylece banka yerel bankacılıktan ulusal bankacılığa geçişte önemli bir mesafe almıştır.

Banka 1996 yılında sahip değiştirerek adı "Yaşarbank" olmuş ve Akhisar'la bariz bir ilgisi kalmamıştır. 21 Aralık 1999 tarihli 99/13765 sayılı Bakanlar Kurulu kararı çerçevesinde, Bankalar Kanunu'nun 14. maddesinin 3. fıkrası doğrultusunda

Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) bünyesine alınmıştır. Daha sonra da Yaşarbank, Egebank, Yurtbank, Bank Kapital ve Ulusal Bank ile birlikte Sümerbank bünyesi altında birleştirildikten sonra, tamamı TMSF'ye ait olan Sümerbank hisseleri, 10 Ağustos 2001 tarihinde imzalanan hisse devir sözleşmeleri ile Ordu Yardımlaşma Kurumu'na (OYAK) devredilmiştir. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun (BDDK) 2 Ocak 2002 tarihli kararı ile verilen izin çerçevesinde Banka Oyak Bank ile birleştirilmiştir. Bankanın kurulduğu tarihi bina da yeni bina yapımı için geçtiğimiz yıllarda yıkılmıştır.

5.3. Banka İdare Meclisi Azaları

Bankanın Kurulduğu dönem idare heyetinin Reisi: Saruhan Milletvekili Reşat Bey, Reis Vekili: tüccardan Dramalı Hacı Şevket Bey, azaları İzmir Ticaret Odası Başkanı Alaiyelizade Mahmut Bey, İstanbul Ticaret Odası Başkanı İbrahim Paşazade Hüseyin Bey, Aksaray milletvekili Vehbi Bey, tüccardan Kapalızade Ahmet Bey, tüccardan Kemerlizade Mehmet Hulusi Bey, Müftüzade Mehmet Efendi, Yenişehirizade Mehmet Mazhar Bey, Hacı Kadırlzade Kadir Bey, Ziraat Bankası Memuru Cevdet Bey'dir. (Ayaz, 2006: 266).

1928 yılı: Saruhan milletvekili Akhisarlı Mustafa Fevzi ve Kemal, Halkı Fırkası mutemedi Sındırgılızade Mehmet Nuri, Ticaret Odası Başkanı Hacı Şevket, Selimzade Ali Kemal, Hacı Kadırlzade Kamil idare heyetine seçilmişlerdir. Bu tarihte banka müdürü ise Halil Hilmi Bey idi. (Ayaz, 2006:267-268).

1931 Yılı: Reis: Mustafa Fevzi, Reis Vekili Sındırgılızade Mehmet Nuri, Azalar: Selimzade Selman, Hacı Şevket, Eczacı Necmettin Fuat, Müftüzade Mehmet, Selimzade Cemal, denetleme kuruluna da Selanik Bankası Müdürü Fuat ve Hüsamettin Beyler seçilmişlerdir. (Yeni Asır, 1931:5).

1932 Yılı: Reis: Sındırgılızade Mehmet Nuri, Reis Vekili: Dramalı Hacı Şevket Bey, Azalar: Müteahhit Hayri, Doktor Cevdet, Hacı Kadırlzade Kamil, Kırkıkzade Ahmet, Kıbrıslızade Kamil, Banka Müdürü Halil Hilmi. (Hizmet, 1932:3).

1933 Yılı: Reis: Sındırgılı Zade Mehmet Nuri Bey, Reis Vekili: Dramalı Hacı Şevket Bey, Azalar: Müftü Zade Mehmet Hilmi Efendi, Hacı Kadir Zade Kamil Bey, Dr. Cevdet Bey, Müteahhit Hayri Bey, Kıbrıslı Zade Kamil Efendi, Müdür:Halil Hilmi Bey, Murakıp: İzmir'de Selanik Bankası Müdürü Fuad Bey (ATBB,1934:1).

1935 Yılı:Reis: Avukat İsmail Hakkı Baysan Reis Vekili: Dramalı Şevket Kara Saban Azalar:Müftü Zade Mehmet Hilmi Efendi, Şerif oğlu Emin Ali , Şatır oğlu Azmi Sabri, Tütün Tüccarı Adil Akkum ,Tütün Tüccarı Nuri Seyit Karagözoğlu ,Tütün Zürrai Haydar Kaytaç, Müdür:Halil Hilmi Erman , Murakıp:Ali Fuat Lular(ATBB,1936:1).

1937 Yılı:Reis: Avukat İsmail Hakkı Çallı, Reis Vekili: Adil Akkum,Azalar: İzmir Mebusu Hamdi Aksoy, Şerif oğlu Emin Ali, Şatır oğlu Emin Şatır, Tütün tüccarı Nuri Seyit Karagözoğlu, Tütün zürrai Haydar Kaytaç, Murat Olalı, Müftü oğlu Mehmet Bilgin (ATBB, 1938:1).

1938 Yılı: Reis Vekili: Adil Akkum, Azalar: İsmail Hakkı Çallı, Azmi Şatır, Mehmet Hilmi Bilgin, Murat Olalı, Haydar Kayta, Nuri Seyit Karagözoğlu, Kadir Ekin, Ali Rıza Aksel, Murakıp: Enver Bakioğlu Banka Müdürü Hilmi Erman (ATBB, 1939: 1).

1939 Yılı: Reis: Ali Rıza Aksel, Reis Vekili: Kadir Ekin, Azalar: Adil Akkum, İsmail Hakkı Çallı, Mehmet Hilmi Bilgin, Nuri Seyit Karagözoğlu, Haydar Kayta, Murat Olalı, Necati Börekçioğlu, Murakıp: Enver Bakioğlu (ATBB, 1940:1).

1940 Yılı: Reis: Adil Akkum, Reis Vekili: Esat Arel, Azalar: İsmail Hakkı Çallı, Hilmi Bilgin, Nuri Seyit Karagözoğlu, Haydar Kayta, Murat Olalı, Kadir Ekin, Necati Börekçioğlu, Murakıp: Enver Bakioğlu, Galip Ünal (ATBB, 1941: 1).

1941 Yılı: Reis: Adil Akkum, Reis Vekili: Esat Arel, Azalar: İsmail Hakkı Çallı, Mehmet Hilmi Bilgin, Nuri Seyit Karagözoğlu, Haydar Kayta, Murat Olalı, Kadir Ekin, Necati Börekçioğlu, Murakıp: Galip Ünal (ATBB, 1942: 1).

1943 Yılı: Reis Vekili: Adil Akkum, Azalar: İsmail Hakkı Çallı, Nuri Seyit Karagözoğlu, Mehmet Hilmi Bilgin, İbrahim Çakıroğlu, Haydar Kayta, Süleyman Niyazi Ersöz, Ahmet Vehbi Bakırlı, Murakıp: Galip Ünal (ATBB, 1944:1).

1945 Yılı: Reis: Adil Akkum, Reis Vekili: Servet Kantarcioğlu, Azalar: İsmail Hakkı Çallı, Nuri Seyit Karagözoğlu, Reşat Ekinci, İbrahim Çakıroğlu, Mehmet Hilmi Bilgin, Murakıp: Galip Ünal (ATBB, 1946:1).

1947 Yılı: Reis: Adil Akkum, Reis Vekili: Servet Kantarcioğlu, Azalar: İsmail Hakkı Çallı, Nuri Seyit Karagözoğlu, Reşat Ekinci, İbrahim Çakıroğlu, Mehmet Hilmi Bilgin, Murakıp: Galip Ünal (ATBB, 1948 :1).

1949 Yılı: Reis: Fuat Özyaka, Reis Vekili: M.Şinasi Ağaoğlu, Azalar: Mehmet Şahbaz, Ahmet Tepeköylü, Nuri Nalbantoğlu, İsmail Hakkı Çallı, Servet Kantarcioğlu, Murakıp: Galip Celepoğlu, Burhanettin Aksoy (ATBB, 1950: 1).

1952 Yılı: Reis: Fuat Özyaka, Reis Vekili: Hüseyin Kıbrısioğlu, Azalar: Ahmet Tepeköylü, Vehbi Bakırlıoğlu, Mustafa Yemişçi, Orhan Arel, Nihat Tüzel, Murakıp: Galip Celepoğlu (ATBB, 1953, 1).

Halil Hilmi Bey 26 yıl süreyle kesintisiz bankanın Genel Müdürlüğünü yapmıştır. İsmail Hakkı Çallı yaklaşık on yıl idare kurulu üyeliği yapmış oğlu Orhan Çallı da daha sonra bankanın üst yönetiminde görevler yapmıştır. Nuri Seyit Karagözoğlu, ise daha sonra Türkiye'nin en önemli tütün tüccarlarından birisi olmuştur. (Şafak, 1994. 70-71)

Sonuç

Türkiye'de Millî bankacılık hareketinin doğduğu ve geliştiği dönemlerde mahalli bankacılıkta da önemli gelişmeler görülmüştür. Anadolu'nun pek çok bölgesinde olduğu gibi Akhisar'da da ticaret, zanaat özellikle de tütün üreticileri kurdukları banka aracılığıyla kredi ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlamışlardır. Banka, bölge ekonomisinin canlanmasına ve yerel sermayenin güçlenmesine önemli katkılar sağlamıştır. Başta çiftçiler olmak üzere Akhisar ve çevre bölgelerdeki halkın

bankacılık sistemini tanımasına yardımcı olmuş ve önemli ölçüde finansman desteği sağlamıştır. Kuruluşundan itibaren başarılı bir çizgi izleyen banka, daha sonra yurt genelinde şubeler açmış ve ulusal banka kimliğine kavuşmuştur. 1955 yılında da genel merkezini İzmir'e taşımıştır. Bu süreçte banka mahalli bir banka olma kimliğinden kopmuş, ulusal bir ticari banka konumuna gelmiştir. 1996 yılında da banka İzmir merkezli bir holdinge satılmış ve Akhisar'la ilgisi kalmamıştır. 2002 yılında da faaliyetlerine son verilmiştir.

Kaynakça

1. Arşivler

1.1. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

BCA, Sayı: 861, Dosya: 131-14, Fon kodu: 30. 18. 1. 1, Yer No: 10. 42. 17.

BCA, Sayı: 54062, Dosya: 210-77, Fon kodu: 30..18. 1. 2, Yer No: 68. 80. 4.

BCA, Sayı:72632, Dosya: 131-120, Fon kodu: 30..18.1.2, Yer No: 78. 73. 13.

BCA, Sayı:14574, Dosya:12-74, Fon kodu: 30..18.1.2, Yer No: 133. 73. 16.

BCA, Sayı:28104, Dosya:12-74, Fon kodu: 30. 18. 1. 2, Yer No: 135. 38. 3.

BCA, Sayı: 75662, Dosya:131-124, Fon kodu: 30.. 18.1.2, Yer No: 79. 88. 14.

BCA, Sayı:15834, Dosya:12-74, Fon kodu:30..18.1.2, Yer No:133.80.2.

2. Banka Nizamnamesi ve Bilançolar

Akhisar Tütüncüler Bankası Esas Nizamnamesi (1924). İstanbul: Matbaa-i Amire. (ATBN olarak gösterilmiştir).

Akhisar Tütüncüler Bankası (1934). 1933 Senesine Ait Bilanço, İzmir: Bilgi Matbaası. (ATBB olarak gösterilmiştir).

Akhisar Tütüncüler Bankası (1935). 1934 Senesine Ait Bilanço, İzmir: Bilgi Matbaası.

Akhisar Tütüncüler Bankası (1936). 1935 Senesine Ait Bilanço, İzmir: Bilgi Matbaası.

Akhisar Tütüncüler Bankası (1937). 1936 Senesine Ait Bilanço, İzmir: Bilgi Matbaası.

Akhisar Tütüncüler Bankası (1938). 1937 Senesine Ait Bilanço, İzmir: Bilgi Matbaası.

Akhisar Tütüncüler Bankası (1939). 1938 Senesine Ait Bilanço, İzmir: Bilgi Matbaası.

Akhisar Tütüncüler Bankası (1940). 1939 Senesine Ait Bilanço, İzmir: Bilgi Matbaası.

Akhisar Tütüncüler Bankası (1941). 1940 Senesine Ait Bilanço, İzmir: Bilgi Matbaası.

Hamdi DOĞAN

Akhisar Tütüncüler Bankası (1942). 1941 Senesine Ait Bilanço, İzmir: Bilgi Matbaası.

Akhisar Tütüncüler Bankası (1944). 1943 Senesine Ait Bilanço, İzmir: Bilgi Matbaası.

Akhisar Tütüncüler Bankası (1946). 1945 Senesine Ait Bilanço, İzmir: Bilgi Matbaası.

Akhisar Tütüncüler Bankası (1947). 1946 Senesine Ait Bilanço, İzmir: Bilgi Matbaası.

Akhisar Tütüncüler Bankası (1948). 1947 Senesine Ait Bilanço, İzmir: Bilgi Matbaası.

Akhisar Tütüncüler Bankası (1950). 1949 Senesine Ait Bilanço, İzmir: Bilgi Matbaası.

Akhisar Tütüncüler Bankası (1953). 1952 Senesine Ait Bilanço, İzmir: Maryüs Abajoli Basımevi.

3. Gazeteler

Cumhuriyet

Hizmet

Yeni Asır

4. Araştırma-İnceleme Eserler

Akgüç, Ö. (1989). *100 Soruda Türkiye’de Bankacılık*, İstanbul: Gerçek Yayınevi.

Altay, N. O. (2010). “Türkiye’de Liberal Politikaların Bankacılık Sektörüne Etkileri (1847- 1979)”, *Ege Akademik Bakış*, Cilt: 10 Sayı:1, s. 319-350

Ateş, T.-Soyak, A. (1999). “Cumhuriyet Dönemi İktisadi Yapı ve Finans Sistemi”, *Osmanlıda Günümüze Türk Finans Tarihi*, C. II, İstanbul: Creative Yayıncılık ve Tanıtım Ltd. Şti., s. 7-207.

Ayaz, B. (2006), *Cumhuriyetin İlk Yıllarında Akhisar Kazası (1923-1933)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.

Başsüllü, Ç. (2009). “Akhisar Yöresinde Tütün Üretimi Yöreeye Katkıları ve Alternatif Bitkiler” II: *Ormanlıkta Sosyo-Ekonomik Sorunlar Kongresi*, Yayınlanmış Tebliğ, 19-21 Şubat, Isparta.

Çivi, H. (1985). *Türkiye’de Bankacılık Teori ve Uygulama*, Ankara: Fon Matbaası.

Eldem, V. (1994). *Osmanlı İmparatorluğu’nun İktisadi Şartları Hakkında Bir Tetkik*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Ertuna Ö. (1986). *Finansal Kurumlar*, Ankara: Teori Yayınları.

Ertuğrul, A. ve O. Zaim (1996). *Türk Bankacılığında Etkinlik -Tarihi Gelişim Kantitatif Analiz -*, Ankara: Ünal Ofset.

Canbaş, S. ve H. Doğanlı (2007). *Sermaye Pazarları*, Adana: Karahan Kitabevi.

Güllap, T. (1972). *Türkiye’de ve İktisaden Geri Kalmış Memleketlerde Bankacılığın Ekonomik Gelişmelerdeki Rolü*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.

Güven, Ö. (1984). *Bankacılık ve Mali Kurumlar*, İzmir: Okan Dağıtım ve Yayıncılık.

Karabıyık, L. (2001). *Türkiye’de Finans Tarihi*, Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Yayınları No:181.

Kazgan, H. (1997). *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Türk Bankacılık Tarihi*, İstanbul: Creative yayıncılık ve Tanıtım Ltd. Şti.

Kazgan, G. (2008). *Tanzimattan 21. Yüzyıla Türkiye Ekonomisi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Ökçün, A. G. (1968). *Türkiye İktisadi Kongresi, Haberler-Belgeler- Yorumlar*, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını.

Parasız, İ. (2000). *Modern Bankacılık, Teori ve Uygulama*, İstanbul: Banksis Yayınları.

Sarısrı, S. (2009). “Cumhuriyetin İlk Yıllarında Yerel Bankacılık Girişimleri: Niğde Bankası Örneği”, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 26, s. 199-216.

Tarlan, S. (1986). *Tarihte Bankacılık*, Ankara: Maliye ve Gümrük Bakanlığı Yayını.

Toprak, Z. (1982). *Türkiye’de Millî İktisat (1908-1918)*, İstanbul: Yurt Yayınları.

Toprak, Z. (2000). “Cumhuriyet ve bankacılık”, *Toplumsal Tarih*, C. 14, S. 80, s. 26-32.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi, (1926), İstanbul: Matbaa-i Amire. (TCDS olarak Gösterilmiştir).

Yazgan, T. (1973). *Türk Bankacılık Sistemi*, İstanbul.

Yetkin, S. (2000). “İzmir’den Bir Kurum Tarihi”, *Toplumsal Tarih*, C. 14, S. 80, s. 55-63.

Yüzgün, A. (1983). “Türk Bankacılığının Tarihsel Gelişimi”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C. I, İstanbul: İletişim Yayınları, s. 155-160.

Zarakolu, A. (1974). *50. Yılda Bankacılığımız*, İstanbul: Banka ve Ekonomik Yorumlar Yayını.

Ek 2: Akhisar Tütüncüler Bankası Esas Nizamnamesi (Kapak).

40 14-94

آقصار توتونچیلر بانقہ سی

اساس نظامنامہ سی

سرمایہ سی : ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ۵ تونک لیرا سیدر .

مرکزی : آقصار

تأسیس تاریخسی : ۱۸ ایلول ۱۳۴۰

1946-A-94

MILLI KÜTÜPHANE
ANKARA

استانبول : مطبعہ طبرہ

۱۳۴۰

MILLI KÜTÜPHANE
ANKARA

Ek 3: Akhisar Tütüncüler Bankası'nın 1928 Yılı Genel Kurul Toplantısının Gündemi (Hizmet Gazetesi, 15 Mart 1928, No: 978, s. 4).

